

"איזהו בן העולם הבא?"

ענוותן ושפל ברך שייף עייל שייף ונפיק...

עלי שור (ח"ב עמ' שיג)

"שלחו מתם איזהו בן העוה"ב? ענוותן ושפל ברך, שייף עייל שייף נפיק, גריס באורייתא תדירא ולא מחזיק טיבותא לנפשיה" (שייף – שוחה נכנס ושוחה יוצא. סנהדרין פח, ע"ב).

עם ששה דברים אלה ב"ת נהיה אדם לבן העוה"ב. גם הגירסא בתורה תמיד היא התבטלות גמורה לפני רצונו ית'. והנה עד כמה דיגדל בתורה ויהיה יחיד בדורו ממש, אינו מחזיק טובה לעצמו ולא נולדה בו שום הדגשת עצמו – זהו "בן-העוה"ב! והנה הנכנס להגיד דברי תורה ברבים עוד קל לו להיות "שוחה ונכנס" – כי אינו יודע עוד כיצד יתקבלו דבריו. אבל כאשר הצליח ודבריו נתקבלו ברצון בציבור ובכל זאת הוא "שוחה ויוצא" בלי שום התנשאות, כי הוא זוכר היטב כמה סיעתא דשמיא היתה לו כאשר נתחדשו לו הדברים – זוהי מהעבודות הקשות שבמקדש. הן, ענוה גדולה מכולן (ע"ז כ, ע"ב).

כך נראה עולמם של תלמידי חכמים אמיתיים: "ועניי מרודים תביא בית – אלו תלמידי חכמים הנכנסים לבתי עמי הארץ ומרוים אותם מדברי תורה" (ויקר"ר פלי"ד, יג). דווקא תלמידי חכמים נקראים "עניי מרודים" דלית להו מגרמייהו כלום, ואין להם שום סרך התנשאות. דרך זאת של חז"ל לכאורה מופלאה היא: למה לא ביארו את הפסוק כפשוטו: "עניי מרודים – אלו עמי הארץ, תביא בית – ביתו של ת"ח"? אלא שהעניי האמיתיים הם רק תלמידי חכמים היודעים להיכנע לפני בוראם ולהתבטל לפני רצונו לגמרי. אמת, כל אדם נדרש להיכנע לפניו ית', ולפרעה המלך העריץ נאמר "עד מתי מאנת ליענות מפני – להיות עני ושפל לפני" (ראשית בא), כי זוהי אמתת האדם בעולמו. אך היודעים "ליענות מפניו" הם תלמידי חכמים. כך ראינו בכל גדולי עולם שזכינו להכיר.

למעשה יהיה שגור על פיו של תלמיד חכם השוקד על תיקון מידותיו אגרת הרמב"ן. ודע, כי רמח"ל במס"י תפס את החסידות לעיקר המעלות כי הא דת"ק בע"ז כ, ע"ב, ואילו הרמב"ן באגרת המוסר – שהוא ספר שלם בקיצור נמרץ כדרך הראשונים – בונה את כל העבודה על הענוה שהיא גדולה מכולם, וכדעת ריב"ל בע"ז. בכל שנה ושנה יש לחזור על אגרת זאת וללמדו בשימת לב מרובה.

הרב ראובן מרגליות, מרגליות הים

יד. **שלחו מתם איזהו בן עוה"ב כו'.** כה"ג בברכות ד' ע"ב, שבת קנ"ג א ובבא בתרא י' ע"ב, ועי' בתו"ח שכי' אע"ג דכל ישראל יש להם חלק לעוה"ב היינו לאחר שמת ונידן בחיבוט הקבר ובעונשו של גיהנם שהמיתה והעונשין מכפרין עליו ונעשה בן עוה"ב, והכא קאמר איזהו בן עוה"ב כמות שהוא חי, וכן צריך לומר במס' תענית גבי ר' ברוקא חוזאי דהוי קאי בשוקא כו', ועמש"כ לקי' ר"פ חלק. ועוד זאת אם כי כל אחד מישראל יש לו "חלק לעוה"ב" הנה גם מי שיש לו חלק באיזה דבר יוכל להפסיד חלקו אבל "בן-עוה"ב" הוא שחלקו מובטח ולא להוי בעבורא אחסנתא אפי' מברא בישא.

מהרש"א חידושי-אגדות

ענוותן ושפל ברך כו'. לפי שהיא מדה העליונה שבמדות כמ"ש בה מאד מאד הוי שפל רוח וההיפך הגאווה היא הגרועה שבמדות וזכרה במלות כפולות וחלוקות בענין והוא לפי שיש מי שמתגאה בדעתו ובשכלו ויש בגופו וגבורתו ויש בעושרו כמ"ש פ"ק דסוטה ולזה אמר שהוא עניו בכלן ענוותן על שם דעתו ושפל ברך ע"ש גופו שמשפיל אותו ככרכים הללו שהם שפלים בגוף: ושייף ועייל כו'. היינו בעושרו שאינו מהדר להיות לו דירה נאה ובית גבוה כדך העשירים ואמר שכל המדות הללו בענוותן יש לו אף שהוא לומד תורה תדיר: ולא מחזיק טובה לו. לומר שכבר הייתי יוצא ידי חובתי בקביעות עת לתורה והרי אני מחזיק טובה לי שאני לומד תורה תדיר ביום ובלילה יותר ממה שאני חייב ללמוד וק"ל: